

Буйнейшы асяродак культуры

Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі — 80 гадоў

Галоўная бібліятэка рэспублікі заснавана пастановай СНК БССР ад 15 верасня 1922 г. Яна стала асноўнай захавальніцай твораў друку і пісьменства ў рэспубліцы па ўсіх галінах ведаў.

Сапраўднымі скарбамі бібліятэкі сталі фонды, закладзеныя ў 20-ыя гг. Першапачаткова яны налічвалі 80 тысяч выпадкова сабраных выданняў. Кнігі паступалі з самых розных крыніц: рэзервовых кніжных фондаў буйнейшых бібліятэк Масквы і Ленінграда, з Акадэміі навук СССР, а ў межах Беларусі — з бібліятэк Мінскай і Віцебскай духоўных семінарыяў, Полацкай езуіцкай калегіі, Мінскіх і Слуцкіх гімназій. У той час было набыта шмат буйных спецыялізаваных кнігазбораў: прыватныя калекцыі акадэміка Я.Ф.Карскага і прафесара М.Я.Янчука па беларусказнаўстве, этнаграфіі і літаратуры, акадэміка У.І.Пічэты — па гісторыі Беларусі, акадэміка Я.К.Грота — па славяназнаўстве, частка бібліятэкі беларускага этнографа і гісторыка А.П.Сапунова і інш. Сярод кніг — першае выданне «Статута Вялікага княства Літоўскага» (1588).

У 1932 г. бібліятэка была рэарганізавана ў Дзяржаўную бібліятэку і бібліяграфічны інстытут БССР. Да свайго дзесяцігоддзя бібліятэка атрымала новы будынак — першае ў краіне спецыяльнае бібліятэчнае збудаванне (архітэктар Г.Лаўроў), у якім яна размеш-

чана і сёння. З 1925 па 1933 г. гэта ўстанова адкрыла свае філіялы ў Віцебску, Магілёве, Гомелі, а ў 1934 — пры ДOME Урада.

У пачатку 1941 г. Дзяржаўная бібліятэка БССР уяўляла буйное кнігасховішча, якое налічвала звыш 2 млн тамоў. У гады Вялікай Айчыннай вайны бібліятэчныя фонды амаль цалкам былі разрабаваны і знішчаны, і толькі ў 1948 г. бібліятэка дасягнула даваеннага ўзроўню. У 1972 г. яна была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, а 19 мая 1993 г. перайменавана ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі.

Сёння бібліятэка — буйнейшы асяродак культуры, нацыянальнае кнігасховішча рэспублікі, навукова-даследчы і каардынацыйны цэнтр у галіне бібліятэчнага ведаў, бібліяграфічнага ведаў і кнігазнаўства. Як рэспубліканскі міжгаліновы дэпазітарый яна захоўвае адзі-

ныя экземпляры выданняў па розных галінах ведаў, якія выйшлі ў свет да 1961 г., з'яўляецца дэпазітарыем матэрыялаў ААН і ЮНЕСКА. Фонды бібліятэкі налічваюць больш за 7,5 млн друкаваных адзінак. Асаблівую каштоўнасць мае 60-тысячны фонд аддзела рукапісаў, рэдкай кнігі і старадрукаў. Рукапісныя матэрыялы (звыш тысячы адзінак захоўвання) адлюстроўваюць гісторыю духоўнага жыцця народа на працягу некалькіх стагоддзяў. Сярод іх — помнікі славяна-рускага пісьменства канца XV — пачатку XVI ст. («Пролаг. Вераснёўская палавіна»), («Тайная тайных, або Арыстоцелевы вароты»), зборнікі крукавага запісу песнапенняў XVII—XIX стст. і інш. Калекцыя інкунабулаў налічвае 44 паасобнікі, сярод якіх шэдэўр друкарскага мастацтва — «Сусветная хроніка» Г.Шэдэля, выдадзеная ў Нюрнбергу ў 1493 г. (змяшчае каля 1800 гравюр), «Гісторыя Апалонія караля Цірскага» (Аўгсбург, 1470), выданне «Боскай камедыі» Дантэ (1481). Амаль з 200 кніг складаецца калекцыя палеатэаў, у якой выданні з друкарняў Кракава, Страсбурга, Базеля, Венецыі, прыжыццёвыя выданні М.Лютэра і іншыя. Найбольш вядомыя і знакамітыя сярод іх так званыя альдзіны — выданні венецыянскага друкара Альда Мануцыя. Да палеатэаў адносяцца і выданні Францыска Скарыны — 10 выпускаў Пражскай Бібліі (Прага, 1517—1519).

У калекцыі Нацыянальнай бібліятэкі больш за 100 кірылічных выданняў з друкарань Вільні, Куцейна, Магілёва, Супрасля і інш. «Псалтыр» Пятра Мсціслаўца (1576), «Евангелле вучыцельнае» Васіля Гарабурды (каля 1580), выданні братоў Мамонічаў, як і выданні Скарыны, з'яўляюцца сапраўднымі шэдэўрамі друкарскага мастацтва. Акрамя таго, фонды бібліятэкі захоўваюць ноты, карты, друкарскую графіку, рукапісы і рукапісныя мікрафільмы, грампласцінкі, касеты, дыскеты, кампакт-дыскі, CD-ROMы.

Універсальны па змесце і вялікай храналагічнай глыбіні збор бібліятэкі можа задаволіць самыя складаныя запыты ўсіх катэгорый чытачоў. Фонды Нацыянальнай бібліятэкі актыўна выкарыстоўваюць члены Урада, кіраўнікі прадпрыемстваў, пісьменнікі, вучоныя, выкладчыкі ВНУ, студэнты. Тысячы выданняў штогод пасылаюцца па міжбібліятэчным абанемэнце чытачам у розныя раёны Беларусі і краіны СНД.

Раскрыццё сваіх фондаў бібліятэка забяспечвае з дапа-

могай даведачна-пошукавага апарату (які ўключае каталогі, картатэкі, фонд даведачных і бібліяграфічных дапаможнікаў). З 1993 г. дзейнічае электронны каталог, ствараюцца рэтраспектыўныя базы даных (БД) нацыянальнага дакумента, рэдкай кнігі і старадрукаў, беларускай геральдыкі, экслібрысаў, артыкулаў, аўдыёвізуальных і іншых дакументаў, праблемна арыентаваныя БД па гісторыі і гістарычных навук, культуры і мастацтве Беларусі, БД знамянальных і памятных дат, «Чарнобыль». Набываюцца і папаўняюцца базы даных па заканадаўстве Рэспублікі Беларусь, па расійскім перыядычным друку, БД на CD-ROMах і інш.

Выдавецкая дзейнасць — адна з важнейшых для бібліятэкі, і накіравана яна на выпуск бібліяграфічнай прадукцыі (больш за 20 назваў). Упрыгожаннем яе з'яўляецца зводны каталог «Кніга Беларусі 1517—1917 гг.» (1986). Спецыялістам і навукоўцам добра вядомы «Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: феадалізм і капіталізм» (1969), «Беларусь у друку XIV

— пач. XX ст.» у 5 кнігах (1982—1985), нота- і фонаграфічны пказальнік «Беларуская літаратура ў музыцы (1918—1989)» (1991). Універсальную беларусазнаўчую інфармацыю знаходзяць падпісчыкі штомесячнага бібліяграфічнага бюлетэня «Новыя кнігі: Па старонках беларускага друку», які выдаецца з 1960 г.

Сённяшні дзень бібліятэкі — вынік эвалюцыйнага развіцця. Галоўная «кніжніца» Беларусі настойліва шукае шляхі да таго, каб адпавядаць высокаму прызначэнню Нацыянальнай бібліятэкі краіны. Вопыт і бясспрэчны аўтарытэт, запатрабаванасць з боку грамадства дазваляюць спадзявацца, што Нацыянальная бібліятэка Беларусі зможа заняць належнае месца ў фарміраванні адзінай інфармацыйнай прасторы, дзе кожны будзе мець магчымасць выкарыстоўваць рэсурсы ведаў і адукацыі.

*К. Дз. Варанько,
галоўны бібліёграф,
Г. В. Брага,
вядучы бібліёграф
(Нацыянальная бібліятэка
Беларусі)*